



«Levende lokaler-Arendal»  
-nye samarbeidsrelasjoner,  
-nye metoder  
-nye muligheter

«Vi er digitale og sosiale»

TØI Arbeidsseminar om sentrumsutvikling og  
aktørsamarbeid

Lisbeth Iversen - Prosjektleder LL-A

Leder MHFA nettverket.

Offentlig PhD-kandidat AHO.

## Hvem skal «bygge byen» og skape byliv når byggene står tomme -og Plan- og bygningsloven har gått hjem?

Planloven er en prosess- og prosedyre-lov som antar at det gjennom planprosesser kommer inn tilstrekkelig kunnskap til å fatte gode beslutninger. Den stiller ingen krav til resultat. I min tilnærming søker jeg å se prosess og resultat i sammenheng, og prøver å identifisere merverdien av bred medvirkning i planlegging. (« added value »).

En forvaltnings- og kommunerolle i transformasjon, påvirket av ulike forvaltningsreformer og endringskrefter som klimaendringer, internasjonale økonomiske strømninger og markedskrefter, og en utvikling mot en mer markedsorientert, nettverksbasert og samskapende kommune(Kommune 3.0), setter planlegging og byutvikling under ekstra stor press.

Endringstakten i mange av disse prosessene er stor, noe som også kan skape et tidspress som kan utfordre muligheten for helhetlige og demokratiske prosesser som fremskaffer nok kunnskap i steds- og byutviklingsprosjekt. Geddes har gjennom sin forskning fremholdt at man gjennom et vekselspill mellom teoretisk arbeid og praktisk byplanlegging legger både et ideologisk og faglig grunnlag for at planlegging utvides fra fysisk tilrettelegging til å dreie seg om samfunnsplanlegging og utvikling.





Mange må ta ansvar for  
det som  
«ingen» har ansvar for!

Hvordan?  
Gjennom å bygge en  
plattform for samarbeid

## **Med Hjerte for Arendal er et nasjonalt pilotprosjekt forankret i Stortingsmeldingen nr. 29; « Morgendagens Omsorg»:**

Under 4.5.3, nasjonal strategi for frivillig arbeid på helse- og omsorgsfeltet finner vi MHFA omtalt i faktaboks 4.6;

*I Arendal er det gjennomført en omfattende kartlegging av behov og muligheter internt i kommunen og i de fem organisasjonene Kirkens Bymisjon, Røde Kors, Nasjonalforeningen for folkehelsen, Blå Kors og Frelsesarmeen.*

Målet har vært å utvikle en bærekraftig samarbeidsmodell som vil være med på å utvikle medborgerskap og velferd gjennom et nytt samspill mellom ideell sektor, frivillige organisasjoner og offentlig sektor i Arendal kommune. Hensikten var å se på mulighetene for å virkeliggjøre det NOU 2011.11 «Innovasjon i Omsorg» kaller for «Den andre samhandlingsreformen».

Fokus der er på offentlig sektors samspill med nettverk og lokalsamfunn for å mobilisere ressurser.

## Vi er:

Samarbeidsforum- et nettverk med flere hundre aktører

Samarbeidsråd

Leder- oppsøkende og utegående, kobler og koordinerer

Arbeidsutvalg

Faglig ressursgruppe

Aksjonsrettede arbeidsgrupper



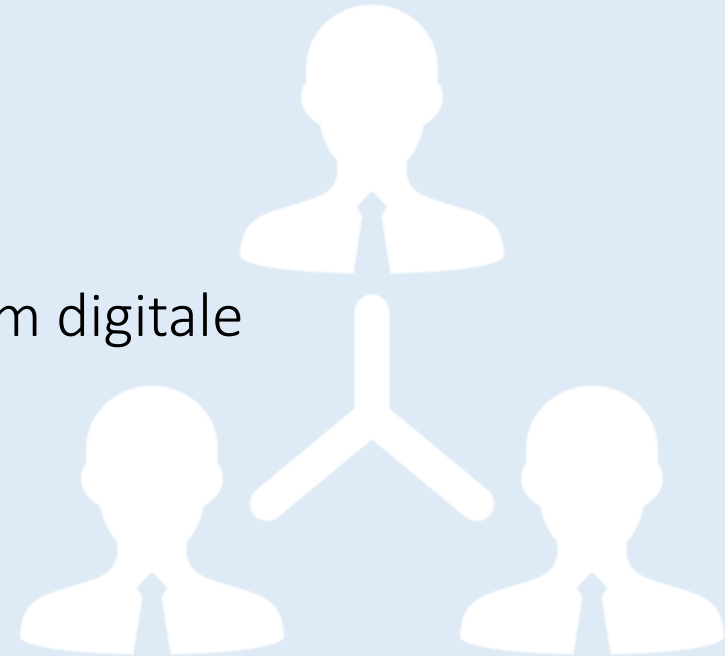
# Her og nå-vi må ut og gå!

En etnografisk tilnærming

Deltagende observasjon

Kartlegging av nøkkelaktører og ressurser

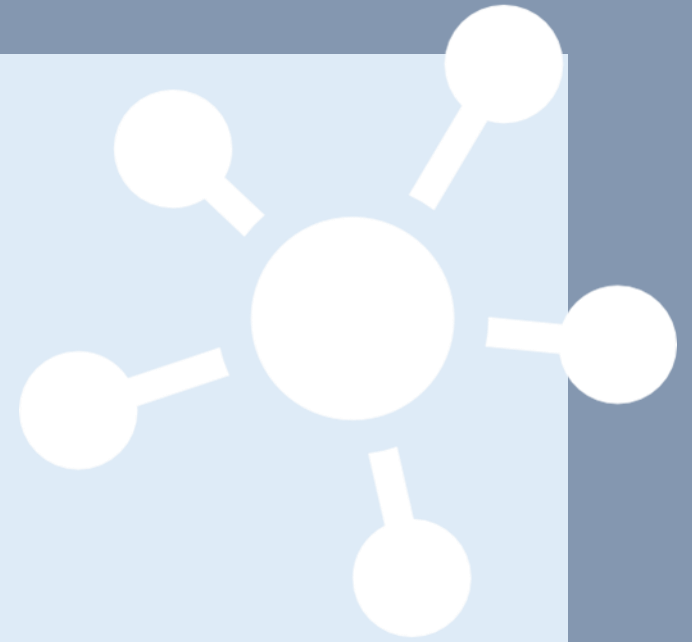
Innsamling av bred kunnskap og kompetanse gjennom digitale og sosiale møteplasser



## Kommunen og sivilsamfunnet i samarbeid med forskningen-Penta Helix:

Modellen er utviklet på bakgrunn av systematisk innhenting av erfaringer fra MHFA og andre kontekster i samarbeid med Agderforskning, Trøndelag Forskning og Utvikling og Marselisborg Centeret i Danmark.

(OFFRI- prosjektet. <https://www.agderforskning.no/wp-content/uploads/2016/10/FoU-rapport-3-2016-endelig.pdf>



# Hvor er vi nå?

Samarbeidet har utviklet seg til et organisk klyngenettverk

Over 100 lag og organisasjoner, menigheter og foreninger, er blitt med i nettverket. Mer enn 700 aktører og foreninger står på nettverkslisten.

Det overordnede målet er å styrke sosial inkludering gjennom deling av kunnskap og etablering av inkluderende møteplasser og aktiviteter, for å skape tiltak mot ensomhet, fremme folkehelse, og forebygge fattigdom og marginalisering, gjennom medvirkning og samspill på tvers av generasjonene.

Nettverket er nå i økende grad medvirkende i steds- og byutviklingsprosesser og tufter arbeidet på FNs 17 Bærekraftsmål.



## Tjenende lederskap:



*Tjenende ledelse* som et prinsipp:

Denne typen horisontalt lederskap fokuserer altså primært på partenes behov, utvikling og egenmestring (*empowerment*) fremfor tradisjonell styring gjennom kontroll og delegering. Vi benytter gjerne analogier fra gartneryrket, der det å *dyrke frem, vanne, styrke, høste* fremstår som sentrale oppgaver for å gi aktørene fred til å la prosjekter og ideer *modnes*, ta ansvar for *avlingen* selv, og for at det skal *spire og gro*. Det handler om en mer organisk og helhetlig utviklingsmodell.

# Hva er en by, og hvordan ser vi byen?

- kompleks...eller komplisert?
- relasjonell?
- flerfunksjonell?
- nettverk og nærmiljøområder?
- en stemning i magen?
- åpen eller lukket?
- nytenkende eller bakstreversk?
- hjertegod?
- økonomisk motivert eller helhetlig definert...?

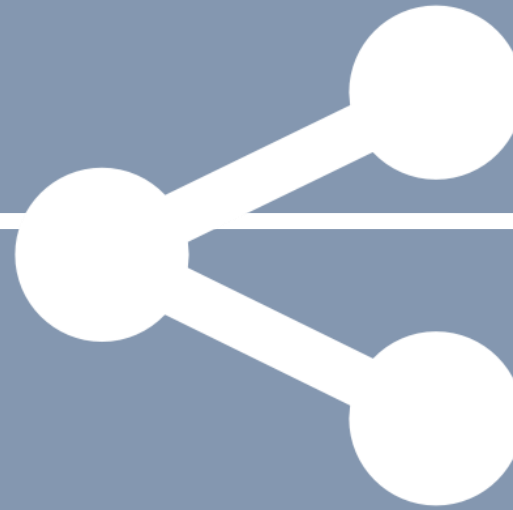


## TILBLIVELSE - MIDLERTIDIGHET - MØTEPLASSER



## Hvordan jobber vi?

Vi går ut der “de andre” er og dyrker frem og styrker lokalt lederskap, eierskap og lokalsamfunnets muligheter for å forvalte sine ressurser.



## Vi deler:

- Møteplasser
- Kunnskap
- Erfaring
- Ideer
- Utstyr
- Byrom
- Tomme rom
- Kurs
- Ressurser
- ...og bygger tillit og bedre forståelse...

## Folk møter Folk:

Vi deler hverandres tid, erfaringer og opplevelser rundt et langbord på biblioteket. Et samarbeid mellom Arendal Voksenopplæring, Arendal Bibliotek og Med Hjerter For Arendal.

Med  for Arendal  
- et godt sted å bo for alle





**Det handler om å gjenreise kraften, lokaldemokratiet og økonomien i et lokalsamfunn- gjennom invitasjon, kunnskapsdeling og kommunikasjon!**

John P. Kretzmann og John L. MCKNIGHT

« Building Communities from the inside out- A path toward finding and mobilizing a Community's assets» (ABCD- metoden).

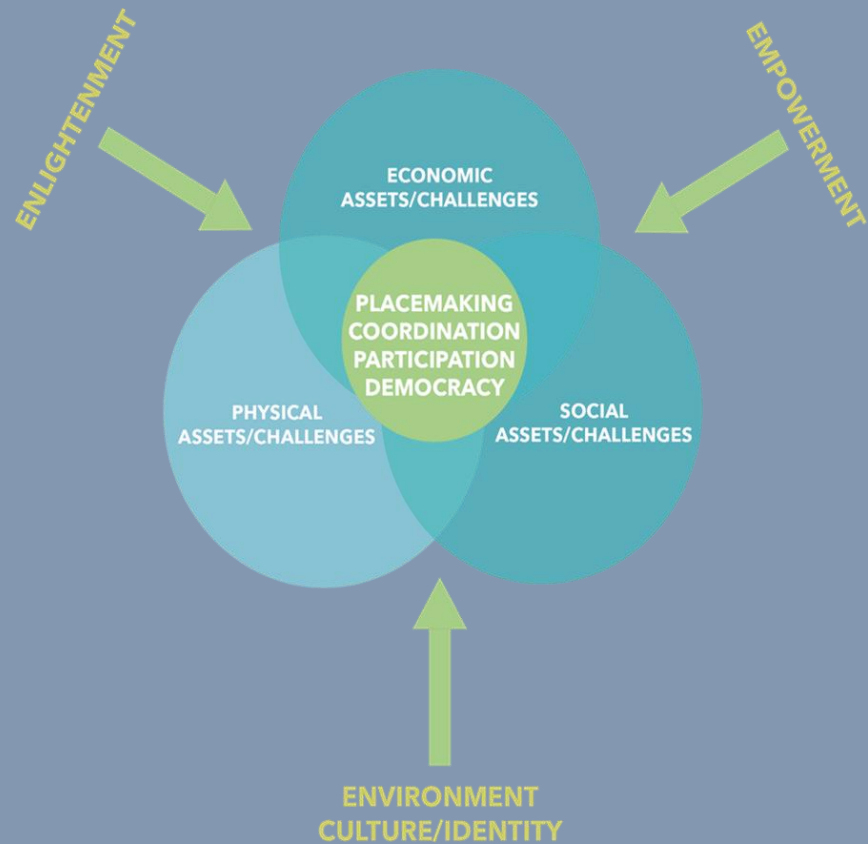
Å forløse individenes kapasitet og ressurser

Å forløse kraften i lokale organisasjoner og foreninger

Å få identifisert og engasjert lokale lag og organisasjoner i partnerskap for å styrke lokalsamfunnet

Å gjenreise økonomien i lokalsamfunnet

Å igangsette et ressursbasert samfunnsutviklingsprosjekt lokalt



© LISBETH IVERSEN

Velferd, sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft må sees i sammenheng:

Å gi folk mulighet til medvirkning (empowerment), å skape en kultur for samskaping og styrke lokal identitet ( cultural environment and identity) og kunnskaps- og opplysningsarbeid (enlightenment), er avgjørende rammebetingelser

"Vi fyller tomrom og bygger broer over mellomrom"



Visjoner og Ambisjoner: Det handler om noe større enn oss, noe felles, om BÆREKRAFT og VÆREKRAFT... kraften som bærer?



SAMSKAPING

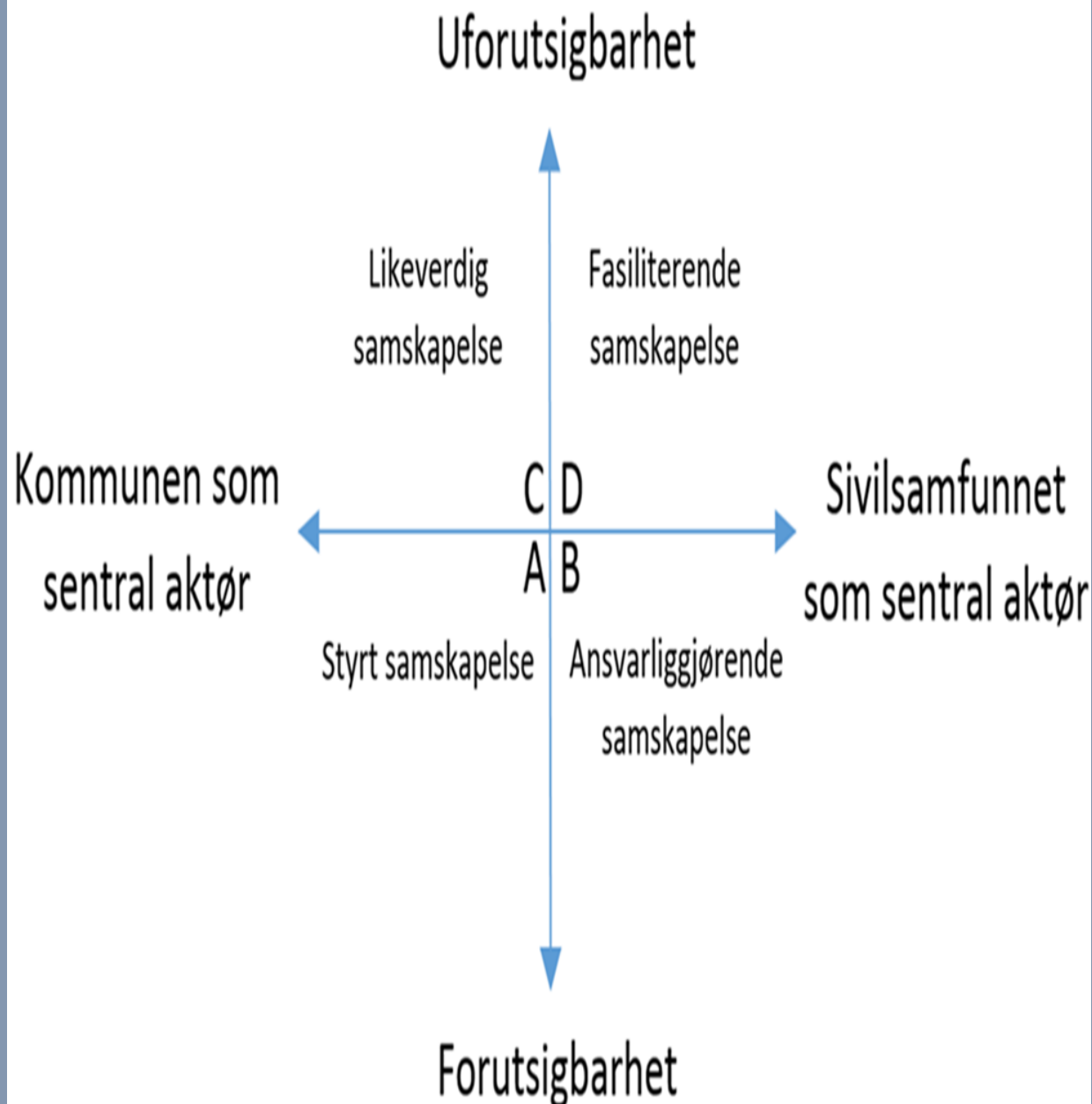




# SAMSKAPING

Samskaping, innovasjon og nye løsninger. Hvordan jobbe sammen mot felles mål?





Samskaping eller Co-creation er noe vi har jobbet med gjennom Med Hjerte For Arendal-nettverket, inspirert av internasjonal og skandinavisk teori og praksis. Det finnes ulike former for samskaping.

Kilde: Ulrich, (Guribye ,2016)

## Fra Kommune 1.0 til 3.0

klient ●



kunde ●



samprodusent ●



## Samskaping

Lånt fra næringslivet: Verdiskaping mellom bedrifter og brukere  
Velferdsløsninger sammen med innbyggerne.

Hver deltaker bidrar med ressurser og kunnskap og samarbeider for å finne løsninger på felles utfordringer.

Men hva er kommune 3.0?

# Kommune 3.0

	Kommune 1.0	Kommune 2.0	Kommune 3.0
Kommunen er	en myndighet	en organisasjon	et lokalsamfunn
Kommunen møter borgerne som	undersåtter	kunder	ressurssterke og aktive samfunnsborgere
Politikerne fungerer ved å	behandle saker på formelle møter med formelle dagsordener	sette mål og økonomiske rammer i dialog med fagfolk og kunder	prege dagsordenen og stimulere aktiviteten i lokalsamfunnet
Den gode medarbeider er faglig dyktig og er	opptatt av det korrekte og rettferdige	serviceinnstilt	opptatt av å finne ressursene hos alle, skape fellesskap, fasilitere og støtte

Kilde: Skanderborg kommune

# Kommune 3.0

**Kommune 3.0 er en kommune som tilrettelegger for, anerkjenner og spiller på lag med sivilsamfunnet, frivilligheten og medborgerne.**

En god by og bærekraftig kommune, må bygges på mennesker og ressurser i samspill, i åpne og inkluderende nettverk, som kobles gjennom en styrking av brobyggende sosial kapital.

En by er også mellommenneskelige relasjoner, empati, en «bry-deg-kultur», -og ikke bare fysisk infrastruktur.

**En aksjonsrettet og fremoverlent tilnærming!**

Tenke det, ville det, ønske det-men gjøre det?

Ja, tiden for handling er nå! Vi må alle «ut og gå»:

«En av de viktigste reiser man kan foreta er den som har til mål å møte en annen på halvveien.» (ukjent ordtak.)





Hvordan skape levende lokaler i et historisk bysentrum, hvor det meste er utbygd?

Hva har skjedd i Levende Lokaler-Arendal prosjektet, og hvordan har vi jobbet?



# Levende Lokaler- Arendal

Arendal Kommune er prosjekteier.

Prosjektet ledes av Lisbeth Iversen i nært samarbeid med en Partnergruppen.

Elin Lunde var prosjektleder i første fase.

Partnergruppen består av: Geir Skjæveland, Kommunalsjef

Linda Sætra, Kultursjef

Lisbeth Iversen, leder av Med Hjerte For Arendal-nettverket

Hanne Gulbrandsen, daglig leder for Sentrumsselskapet Arendal By

Cato Litangen tidligere styreleder i Arendal Kulturforum og Kristina Jørgensen, ny styreleder og prosjektmedarbeider i Lilandgården

Forankring

Forventningsavklaring

Felles forståelse

Fortellinger

Fellesskapsledelse

Forhandling

Forandring

Muligheter  
eller vanskeligheter?

Agderposten har kartlagt ledige kan bli et problem – eller 25 HVA

butikk- og restaurantlokaler i Arendal sentrum. Dette nye muligheter for nytt liv i byen. Nå utfordrer vi leserne: KAN DU TENKE DEG Å FYLLE DISSE LOKALENE MED?

The map shows the central area of Arendal, Norway, with several red arrows pointing to specific vacant storefronts. The surrounding photographs and their captions are as follows:

- Tykketsport
- ABB
- Hoff foto
- Hos Linda Friser, Østregate
- Eiendomsmekler Knut Fossen, Østregate
- Østregate
- Liland
- Gjensidige
- Vestregate
- Tullfosen
- Gamle Vinmonopolet
- Liten butikk ved gamle Vinmonopolet
- Malmbrytte
- Sevan, (Gml Sparebanken Spv)
- Citygården
- Hønepoelen
- Zachariassen og Ellen utvikles.
- Torvst
- Nova Nova
- Vere Mode
- Korset skis
- Amis Frisør
- Restaurant 1711

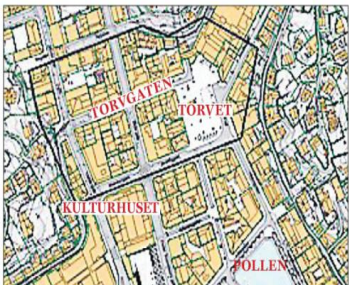




Det handler om kartlegging, lokal kunnskap og kobling mellom aktører -og kommunikasjon på sosiale og digitale møteplasser



# Plukket ut til å få nytt liv-hjelp



**BAKKEBYEN:** Kartet har rammet inn det området som er definert innenfor prosjektet «Levende lokaler».

**Arendal er valgt ut blant 25 søkere til å få hjelp av Norsk Design- og Arkitektursenter til å finne ut hvordan tomme lokaler kan få nytt liv.**

#### INGER STAVELIN

inger.stavelin@agderposten.no 916 48 412

– Vi er helt i ekstase, sier Elin Lunde, byplanlegger i Arendal kommune og leder for det prosjektet som har fått navnet «Levende lokaler».

25 kommuner søkte om å få bli med Norsk design- og arkitektursenter (Doga) på dette prosjektet, men bare 3 fikk lov: Tromsø, som er vesentlig større enn Arendal, bygda Lærdal, som fikk 60 bygninger skadet av brann i 2014, og den mellomstore Arendal.

#### Forskning

– Det at vi er så godt i gang, og allerede har etablert samarbeid og prosjekter for å utvikle tomme lokaler i Arendal, er nok noe av bakgrunnen for at vi ble valgt ut. Dessuten skal det forskes utover, og det har ikke vært forsket noe særlig på tidligere.

bet med begrepet «indiebyen», som handler om kjedelige butikker, gründere, kunst, produksjon og håndverk.

I prosjektet «Levende lokaler» er et område definert: Det ligger mellom Arendal kultur- og rådhus og Munkehaugen, eller mer spesifikt Nygaten-Hylleveien, og strekker seg fra husene rundt Torvet til begge sider av Vestregate.

#### Bakkebyen

– Det området har verken navn eller noen særlig identitet, påpeker Cato Litangen, og Arendal kulturforum vil gjerne være med på å utvikle begge deler. Litangen kaller området «bakkebyen».

– Små, kjedelige butikker prøver seg oppe i bakkebyen først, og når de har vokst seg sterke nok, flytter de nedover til flatbyen med gode butikkkonsepter, sier han.

Prosjektet «Levende lokaler» går over to år.

– Vi skal finne virkemidler og modeller som kan bidra til å fylle tomme butikklokaler og andre bygninger i sentrum med ny aktivitet. Det skal vi gjøre

gjennom et samarbeid mellom innovasjon, en-



**NYTT LIV:** – Vi er veldig stolte over at Arendal ble plukket ut. Så bra at friske, profesjonelle øyne vil se på bydelen utenfra, (Sør søm), Hanne Gulbrandsen (Arendal By), Ole Bachke og Cato Litangen (Arendal kulturforum), Magrete Martens Breivik

sier disse, som er noen av dem som er involvert i det nasjonale prosjektet «Levende lokaler». F.v.: Hanne Halvorsen (For hud og hår, bystyrepolitiker) og Anita Sørstrømmen (Madam Mim). **FOTO: STEIN HARALD ØIGÅRD**

Handler det om å bygge infrastruktur, eller mer om å dyrke frem en «bry-deg»-kultur?





Natur og  
Innovasjonskultur –  
Ressurser i Samspill,  
og nye MULIGHETSROM



# CO-WORKING, DELINGSØKONOMI OG BYØKOLOGI





Spille  
Leke  
Lære  
Lage





Informasjon  
Kommunikasjon  
Aksjon  
Innovasjon:  
Eksperimentere..  
filosofere,  
navigere...  
«Handlinger skaper  
holdninger!»

Foto Liv Ekeberg





Kunsten  
viser  
vei













Mobilisering  
Felleskap  
Følelser





Det handler om  
at Folket  
slepper til,  
og om en  
kombinasjon av  
«historiske  
røtter og  
fremtidsføtter»

«Fra sentrumsdød til SENTRUMSGLØD!»



Utfordringer?

# REGULERINGsbestemmelserRAMMEbetingelserROMBRUK

Gjenbruk av eksisterende bygningsmasse er et viktig bidrag i å redusere klimautslipp i bygge-bransjen. Ingen bygg er mer miljøvennlige enn de vi unngår å bygge. I tillegg er det klart ønskelig å bevare de arkitektoniske og kulturhistoriske verdien som ligger i eksisterende bymiljøer.

Dagens lovgivning gir mulighet for unntak som tar hensyn til dette, men bestemmelsene ligger på ulike steder i gjeldende lovverk med tilhørende forskrifter, og er vanskelige å finne. Lovverket er i så måte relativt utilgjengelig.

Vilkårene for unntak kommer heller ikke klart frem direkte i bestemmelsene. Her kreves kjennskap til forarbeider og grundig lesning av veileder til SAK10 samt TEK10 /17.

Kompleksiteten i dette forutsetter bruk av rådgivere med tilstrekkelig kompetanse, samt at kommunene som forvalter regelverket har god kunnskap til regelverket, slik at praktiseringen blir mest mulig forutsigbar.

Samlet sett må det være grunn til å stille spørsmål ved om gjeldende lovverk er godt nok tilpasset mindre endringer i eksisterende bygningsmasse.



# FRI OSS FRA TRANGE KATEGORIER OG DETALJHYSTERIER!

For bruksendringer blir dette aller mest tydelig.

Selv om man søker om midlertidig bruksendring til f.eks. butikk til bokhandel med liten cafe er kravene omfattende.

Uansett om man oppfyller de materiell kravene er selve søknadsprosessen nærmest uoverkommelig for mange. Dette virker unødvendig og urimelig i den grad man ikke skal bygge om og antallet mennesker man dimensjonerer for er uendret.

Det må kunne stilles spørsmålstegn ved lovens utgangspunkt, om at nyeste teknisk forskrift skal oppfylles ved en midlertidig bruksendring.

Ser man til byer rundt omkring i verden som ofte brukes som eksempel på vellykket byplanlegging og attraktive steder, vil man se at disse områdene preges av en hyppig endringstakt og kreativ bruk av eksisterende bygg. Gamle lokaler med særpreg brukes i nye konsept, tilpasset moderne byliv og mer mobilt og fleksibelt næringsliv. Dette gir byene identitet og attraktivitet.

Men, vi må også bli bedre innenfor rammene av det lovverket vi har, og gjøre en jobb selv.

Vi utarbeidet derfor en veiviser til dem som ønsker å etablere bedrift i Arendal sentrum:  
[https://issuu.com/arendalkommune/docs/etablering\\_bedrift\\_veiviserarendal](https://issuu.com/arendalkommune/docs/etablering_bedrift_veiviserarendal)

# Tillit må skapes- den kan ikke kjøpes!

Man er aldri ferdig med å dyrke og høste, vanne forhandle, oppklare og trøste....

Visjoner er viktige, men vi streber ikke etter en kunstig « by-harmoni»...men verktøy, virkemidler, metoder og møteplasser for kontinuerlig konflikthåndtering, friksjonsvurdering og påfyll for virkekraft, værekraft, bærekraft og steds-energi.....



Fra Samskaping knyttet til prosjekt, til samarbeid om ny strategi for bærekraftig by- og stedsutvikling.

Samarbeid om ny Samfunnsplan for Arendal basert på FNs 17 bærekraftsmål, gjennom digitale og sosiale møteplasser.

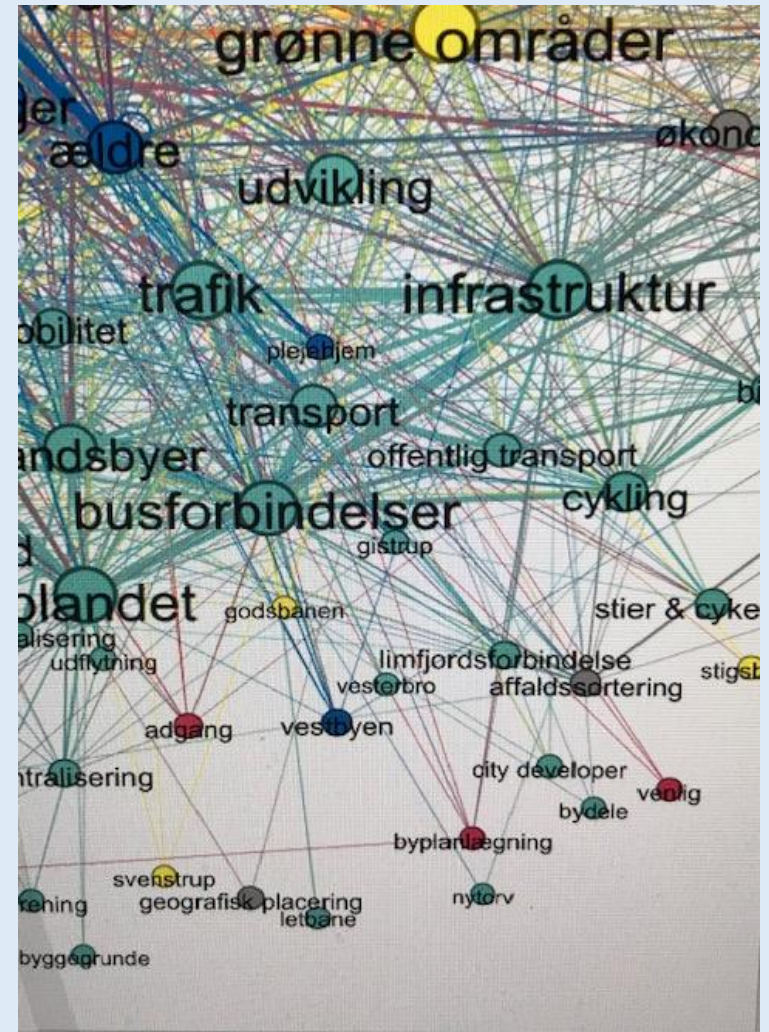
## DET DIGITALE FOLKEMØTET

Hva? Hvorfor?

Data er ikke verdifullt i seg selv

Ivareta kompleksitet

Styrke borgerens rolle i demokratiske prosesser



1. Fortell om hvordan det er for deg å bo i Arendal i dag og hva du drømmer om at Arendal skal utvikle seg til i fremtiden?

Se gjerne på Bærekraftsmålene, og på hvilken måte de er relevante for din hverdag i Arendal.

2. Hva kunne du godt tenke deg å gjøre i din hverdag, gjerne i samarbeid med andre, for at Arendal skal utvikle seg i den retningen du drømmer om?

3. Hvem tror du må være med for å realisere mål og drømme du har for Arendal (nøkkelpersoner)?

## DIGITALT FOLKEMØTE

om bæredyktighet i Arendal

### • Visste du... •

Bæredyktighet er en av vår tids store målsetninger, og i Arendal har vi besluttet at den nye samfunnsplanen skal baseres på FNs bærekraftsmål. Men hvis vi skal nå målene må alle være med og løfte. Ved å besvare spørsmålene på den andre siden deltar du i det digitale folkemøtet hvor vi blir klokere på hvilke bærekraftsmål og prosjekter Arendals innbyggere synes er viktige å prioritere. Hvis du i tillegg vil være med til å gjøre tankene om til virkelighet håper vi du deltar på stormøtet den XXX i XXX!

### Hva skal svarene brukes til?

#### Stormøte og hørings svar til kommuneplanen

XX. februar inviterer XXX alle borgere samt politikere og forvaltningen til et stormøte i XXXX hvor vi i fellesskap arbeider med å realisere innbyggernes egne tiltak! Prosjektene bygger på de innspill som blir postet på Facebook og på mail, og på de initiativer deltakerne på møtet kommer med. Du forplikter deg ikke til å delta i et prosjekt ved å komme på møtet!

Svarene fungerer i tillegg som hørings svar til den kommende samfunnsplanen - som legger viktige føringer for utvikling av kommunen og setter rammene for mange prioriteter fremover.

### Jeg vil vite mer!

Vil du vite mer om det digitale borgermøtet eller stormøtet? Gå inn på <https://www.arendal.kommune.no/politikk-og-organisasjon/prosjekter-og-utvikling/ny-kommuneplan-samfunnsdel/> (Eller kanskje på MHFA's hjemmeside?)

## DISKUSJONSMENY

### • For en bæredyktig fremtid i Arendal •

Arendal bystyre og styringsgruppe for kommuneplanen har utvalgt 8 bærekraftsmål Arendal skal fokusere særlig på å oppnå:



### Spørsmål

- Se på de 8 bærekraftsmålene. Hvilke assosiasjoner gir de deg til forholdene i Arendal i dag?
- Hva mener du Arendal bør gjøre for å bli bedre til å oppnå målene?
- Hvordan kan du helt konkret bidra til å gjøre Arendal i stand til å oppfylle målene over? Hvem kunne hjelpe deg med dette?

Et forslag trenger slettet ikke være omfattende. Ved at plukke søppel i strandkanten i godt lag en ettermiddag bidrar du til at bedre forholdene for livet under havet (mål 14), og ved å invitere noen med en annen kulturell bakgrunn på middag en kveld kan du kanskje bidra til å redusere ulikhet (mål 10).

### Post innlegget eller send mailen!

Alle bidragene blir i anonymisert form samlet i en åpen søkbar idé- og holdningsdatabase som representerer befolkningens holdninger i den kommende kommuneplanen, og som danner grunnlaget for de konkrete prosjektene som skal utformes på det åpne stormøtet i februar.



# DET DIGITALE FOLKEMØTET

## Hva?

[www.facebook.com/groups/vaartarendal](https://www.facebook.com/groups/vaartarendal) og [hei@digitaltfolkemote.no](mailto:hei@digitaltfolkemote.no)

Oppsamling av innbyggernes innspill til samfunnsplanen  
Åpent frem til medio mai.

## Hvorfor?

Åpent - man kan lese andres holdninger og respondere på dem  
Ikke grupper men individer  
Alt samme sted - også et sted for lag- og foreningsmøter  
Gode data.

## **DET DIGITALE FOLKEMØTET**

Hva kan det ikke?

Facebook kan være uoverskuelig -  
hva med det store bildet?

En gruppe er heller ikke 100% åpen - man må være Facebookbruker for å lese.

## **DERFOR**

IDÈ OG HOLDNINGS-DATABASEN:

Overblikket

Stille spørsmål

Tilgjengelig for alle

## SAMFUNNSPLANEN

Topografisk bilde

Stille spørsmål

## FOLKEMØTER HØRINGSSVAR

Databasen fungerer i tillegg som hørings svar til den kommende samfunnsplanen

I fellesskap arbeider vi med å definere strategi, mål og utviklingsprosjekt og setter rammene for mange prioriteringer fremover...i fellesskap....



## **Veiviser til mobilisering og samskaping:**

Å bli invitert og etterspurt

Skape tillit

Koble aktører

Bruke tid

Avklare roller

Anerkjenne og synliggjøre

Dele kunnskap.....og veien blir til mens vi går!

Brobyggende sosial kapital og en fasiliterende og tjenende

felleskapsledelse bygger nye broer og dyrker frem nye muligheter!



Foto Inger Stavelin

# Nå blomstrer sentrum igjen!

«Nå er alle lokalene i sentrum fylt opp: Disse sikret seg de to siste»  
Agderposten 13.04.2018

PS!.....er det noen som har noen ledige lokaler i sentrum?